

FENOMEN "PRIVATNIH VOJNIH ORGANIZACIJA": NEZAIBILAZNE KOMPONENTE U SUKOBIMA 21. STOLJEĆA

Robert Mikac *

UDK 355.216(100)
356.35(100)
351.749

Stručni rad

Primljeno: 24.X.2007.

Prihvaćeno: 18.XI.2007.

Sažetak

Što je zajedničko osiguranju afganistanskog predsjednika, gradnji zatvoreničkog kompleksa u zaljevu Guantanamo, prikupljanju obavještajnih podataka u Iraku, uništavanju usjeva u Kolumbiji te upravljanju informatičkim i komunikacijskim sustavima za prevenciju napada na SAD? Uz koordinaciju s nacionalnim snagama sigurnosti, sve navedene zadaće samostalno obavljaju privatne vojne organizacije.

Ključne riječi: privatne vojne organizacije, reforma sigurnosnog sektora, novi koncepti sigurnosti, asimetrični ratovi, stvaranje koncepta totalnih snaga.

Područje istraživanja ovog rada su usluge i ponuđači usluga iz privatnog sektora koji su se razvili i profilirali kao nezaobilazna komponenta svih aspekata sigurnosti novog doba. U suvremenom društvu proučavanje i razumijevanje asimetričnih ratova¹ nezamislivo je bez propitivanja fenomena privatnih vojnih organizacija. Iako je sve vezano uz područje privatnih vojnih organizacija vrlo zanimljivo i relativno novo u akademskim krugovima, u radu će se analizom nastojati kritički ispitati i obraditi uzroci koji su doveli do ekspanzivnog razvoja i potreba za uslugama privatnih vojnih organizacija u žarišnim točkama svijeta. Ostali utjecaji vezani uz razvoj privatnih

* Robert Mikac diplomirani je inženjer prometa, a na Fakultetu političkih znanosti magistrirao je međunarodne odnose. Bio je pripadnik multinacionalne vojne policije u misiji NATO-a u Afganistanu. Zaposlen je u Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje.

¹ Novi ratovi obično se nazivaju asimetričnim ratovima a uzrokuju ih asimetrične prijetnje. Asimetrična prijetnja, kako navodi Siniša Tatalović, odnosi se na situacije u kojima država ili društvo u cjelini nije suočeno s teško naoružanom i jakom vojnom silom na koju odgovara istom takvom, već, naprotiv, s posve nesimetričnom prijetnjom koja dolazi od slabog protivnika, skupine ljudi ili čak anonimnog pojedinca. Te prijetnje ne nose opasnost da se pretvore u veliki konvencionalni rat država razvijenog svijeta, ali su jednaka, ako ne i veća opasnost za nacionalnu i međunarodnu sigurnost (Tatalović, 2007.).

vojnih organizacija bit će plošno obrađeni kako bismo njihovim prikazom dodatno izoštrili sliku vezanu uz područje analize.

Privatizacija vojnog poziva stari je način poslovanja poznat još u ranim razdobljima povijesti. Naoružane su skupine pružale svoje usluge onima koji su ih mogli platiti. Fenomen privatnih vojnih organizacija nije nov, no ono što je novo i što je potrebno istraživati jest kako su to one - više nego ikad - postale sastavnim dijelom nacionalne sigurnosti mnogih država svijeta.

Fenomen privatnih vojnih organizacija nije geografski vezan ni specifičan samo za jedno područje² no u radu se nastoje označiti one osnovane na tlu SAD-a (djelomično i iz Velike Britanije) te njihovo djelovanje u trenutačno žarišnim točkama svijeta, Iraku i Afganistanu. Dva su temeljna razloga za odabir takvog načina promatranja, prvi, uloga privatnih vojnih organizacija osnovanih u SAD-u izaziva najviše rasprava o njihovim aktivnostima na terenu i međusobnoj suradnji s političkim elitama SAD-a, te drugi, pisani i snimljeni materijali skoro da su dostupni samo s područja SAD-a. SAD i Velika Britanija prednjače u razvoju privatnog sektora u koji ubrajamo privatne vojne organizacije te postavljaju standarde u globalnom poslovanju tih organizacija. Naglasak rada je stavljen na razvoj privatnog sektora, smješten u širi kontekst evolucije međunarodnih odnosa, te na objašnjenje uloge privatnih vojnih organizacija i evolucije industrije prikazom kroz objektiv promjene obrambene paradigme SAD-a.

TERMINOLOŠKO ODREĐENJE POJMOVA

Pod privatnim sektorom koji je od važnosti za područje istraživanja smatraju se privatne vojne organizacije, privatne sigurnosne organizacije i korporativne organizacije.³ Pod navedenim tvrtkama razumijevaju se one koje su legalno registrirane i upisane u Registar poslovnih subjekata pri ovlaštenoj instituciji u zemlji osnutka. U dostupnoj inozemnoj literaturi koja se bavi proučavanjem ovog fenomena za navedene tvrtke koriste se mnogi izrazi: Private Military Companies, Private Military and Security Companies, Private Security Companies, Private Security Providers, Private Military Firms i Private Contractors. Angažman takvih tvrtki vidljiv je u širokom spektru zadaća vezanih uz vojsku, rekonstrukcijskim poslovima, razvoju vojne i nevojne tehnologije te njihovoj primjeni u nacionalno značajnim sustavima.

Privatne sigurnosne organizacije (zaštitarke tvrtke) osnovane su za potrebe obavljanja zadaća u nacionalnim okvirima te je njihova uloga u međunarodnom

² Danas je poslovanje privatnih vojnih organizacija rasprostranjeno u više od 50 država svijeta na svim kontinentima od čega se procjenjuje da glavne djelatnosti pokriva oko 30 organizacija osnovanih u SAD-u, oko 25 britanskih, te po nekoliko iz Južnoafričke Republike, Njemačke i Francuske. Mnogi autori ističu da su te brojke mnogostruko veće. Taj trend se širi i na prostor bivšeg SSSR-a.

³ U terminološkom određenju pojmova, potrebno je naglasiti da analizom nije uzeta u obzir kategorija plaćenika (*mercenaries*) te se njih distancira od promatranja privatnog sektora u ovom radu.

okruženju mala. Taktika postupanja privatnih sigurnosnih organizacija je defanzivnog karaktera te su orijentirane pretežno na operativno postupanje.

Privatne vojne organizacije su tvrtke koje na tržištu nude vojne sposobnosti, pretežno su osnovane u najrazvijenijim državama svijeta, gdje imaju uspostavljene nacionalne stožere, razvijenu mrežu poslovnih kontakata i centre za obuku.⁴ U pružanju svojih usluga privatne vojne organizacije koriste se vojnom opremom, vojnim oružjem i vojnom taktikom. One pretežno djeluju internacionalno i pružaju širok spektar sigurnosnih usluga u kriznim područjima svijeta. Mnoge privatne vojne organizacije nude poslove iz područja privatnih sigurnosnih organizacija, usto su im zadaće pružanja vojnih usluga primarna djelatnost.⁵ Carlos Ortiz smatra da privatne vojne organizacije dolaze u svim oblicima i veličinama, te bez obzira na to jesu li nezavisni ponuđači usluga, podizvođač nekog koncerna ili postrojba unutar korporativne organizacije, većina njih nalazi se između dva pola spektra ponuđača usluga, između "čistih" privatnih vojnih organizacija i korporativnih organizacija (Ortiz, 2007.). Kramer smatra da su uspješne privatne sigurnosne i vojne organizacije inkorporirane u velike konglomerate (korporativne organizacije) (Kramer, 2007.). Privatne vojne organizacije mogu se promatrati kao entitet u centru brojnih preklapajućih sfera poslovnih aktivnosti (Ortiz, 2007.). Možda je privatne vojne organizacije najbolje definirala Imke-Ilse Drews - to su tvrtke koje nude vojne sposobnosti što ih tradicionalno osiguravaju regularne vojne snage. Vojne sposobnosti od posebne važnosti u ovom slučaju su mogućnosti i provedba borbenih operacija, osiguravanje vojnih savjeta i obuke, održavanje sistema naoružanja, prikupljanje i analiza obavještajnih informacija te logistička potpora regularnim vojnim snagama (Drews, 2007.).

Korporativne organizacije su multidisciplinarne, pretežno internacionalne tvrtke sa širokim spektrom poslovnih usmjerenja koje se uz svoje primarne djelatnosti odlučuju na pružanje usluga vojnom sektoru iz razloga proširenja poslovanja. Takve tvrtke klasificiramo korporativnim organizacijama u potpori vojnom sektoru. Mnoge su takve tvrtke u literaturi okvalificirane kao privatne vojne organizacije, no one to nisu u potpunosti, nego posjeduju sposobnosti privatnih vojnih organizacija i nude te usluge samo kao dio širokog spektra vlastitih mogućnosti. Kao rezultat toga kategorija "privatnih vojnih organizacija" netočno je rastegnuta i u nju su ubrojene

⁴ Peter W. Singer današnje privatne vojne organizacije naziva korporativnom evolucijom srednjovjekovnih plaćenika (dokumentarni film *Shadow Company*) ili "vojska moćnog kapitala" (***) (*Obzor*, 2007.).

⁵ Razliku u tipologiji privatnih sigurnosnih organizacija i privatnih vojnih organizacija možemo započeti na domaćem sigurnosnom sektoru u kojem sudjeluju obje vrste organizacija. Na domaćem sigurnosnom sektoru obje organizacije pružaju fizičku i tehničku zaštitu pravnih i fizičkih osoba od kriminalnih radnji moguće usmjerenih prema njima (zaštitari, protuprovalni alarmi, patrole u poduzećima), potom zaštita poslovnih subjekata (trgovački centri, banke, sportski objekti) i vladinih institucija (sudovi, aerodromi, objekti školskog sustava). Na domaćem terenu među ovim organizacijama nema razlike u obavljanju poslova, razlika započinje u sagledavanju njihovog inozemnog angažmana. Pojedini autori, poput Singera, u tipologiji ne rade razliku između privatnih sigurnosnih organizacija i privatnih vojnih organizacija već ih svode na zajednički naziv privatne vojne tvrtke (Private Military Firms) (Singer 2003.).

sve usluge koje pružaju i privatne vojne organizacije i korporativne organizacije (Ortiz, 2007.). Spekter poslovanja korporativnih organizacija je multidisciplinarni i višestruko širi od poslovanja privatnih vojnih organizacija te ih se ne može staviti u istu kategoriju iako se u pružanju usluga u sigurnosnom sektoru koriste istom metodologijom rada i postupanja. Korporativne organizacije se uz pružanje potpore vojnom sektoru odlučuju na osnivanje vlastitih privatnih vojnih organizacija ili preuzimaju postojeće radi nadopune vlastitih resursa.⁶ Razina djelovanja korporativnih organizacija uglavnom je strateškog i povremeno taktičkog karaktera, dok je glavno obilježje njihove djelatnosti potpora ciljevima misije neagresivnim pristupom i sredstvima.

Finu crtu podjele na privatne vojne organizacije i korporativne organizacije nije moguće povući. Nemoguće je razgraničiti gdje završavaju privatne vojne organizacije, a gdje počinju korporativne organizacije. Potrebno je naglasiti da su korporativne organizacije puno veći biznis od privatnih vojnih organizacija, a njihov međusobni odnos isprepleten je sustav vrijednosti i poslovanja. Fokus našeg promatranja su privatne vojne organizacije, a u tom promatranju korporativne su organizacije nezaobilazna komponenta. Djelovanje privatnih vojnih organizacija izrazito je široko i postalo je u mnogim segmentima nezaobilazan dio nacionalnih i globalne sigurnosti.⁷ Inkorporiranost takvih tvrtki u sigurnosnoj arhitekturi proteže se od razvoja pojedinih sektora unutar koncepta C4ISR⁸ pa sve do ispitivanja zatvorenika u zloglasnom Abu Ghraibu, od razvoja najsuvremenije tehnologije i njihove implementacije u nacionalno značajne sustave⁹ do provedbe operativnih zadataka u kriznim područjima svijeta koje se smatraju nelegalnima, pa tako i neprikladnima za regularne snage. Na primjerima sljedećih nekoliko razmišljanja možemo vidjeti do koje mjere su privatne vojne organizacije involvirane u sustav sigurnosne politike SAD-a.

Daniel Kramer elaborira na primjerima MPRI-ja na područjima bivše Jugoslavije sredinom 1990-ih te DynCorpa u Kolumbiji, da su privatne vojne organizacije koristan alat za SAD u provedbi sigurnosnih politika koje nisu u suglasju s međunarodnim pravom (Kramer, 2007.). Bernd McConnel, zamjenik pomoćnika ministra obrane

⁶ Put u drugom smjeru, u kojem bi privatne vojne organizacije za svoje potrebe osnivale velike internacionalne korporativne organizacije, gotovo je neostvariv.

⁷ Tvrtka ArmorGroup unajmljena je od strane britanske vlade da provodi zaštitu njenih ambasada po cijelom svijetu, kao što isti posao DynCorp provodi za vladu SAD. Privatne organizacije postaju značajne na području zaštite stanovništva od nuklearnih, bioloških i kemijskih oružja. Ustvari, DynCorp je najveći proizvođač cjepiva protiv boginja i antraxa za potrebe vlade SAD-a (Ballard, 2007.). MPRI je jedna od najvećih i najcjenjenijih privatnih vojnih organizacija koja ima bazu podataka od 12.500 umirovljenih vojnika koje mogu aktivirati s matricom sposobnosti od nuklearnih operacija do napada podmornicama (Yeoman, 2003.).

⁸ C4ISR - Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – vojna skraćenica za: zapovijedanje, nadzor, komunikacije, informatička potpora, obavještajni rad, nadgledanje i izviđanje.

⁹ DynCorp za potrebe FBI-a izgrađuje njihovu informatičku mrežu – Trilogy. Grupa privatnih vojnih organizacija, među kojima je i DynCorp informatički uvezuju američke ambasade i brinu o bežičnim telefonskim sistemima za hitne situacije vlade SAD-a (Ballard 2007.).

SAD-a u intervjuu¹⁰ s Deborah Avant ide dalje od razmišljanja Kramera te navodi da MPRI nije privatna organizacija već produžetak vlade SAD-a (Avant, 2005.) Isto tako, Avant prenosi izjavu brigadira Kevina Cunninghama, ravnatelja ratne škole vojske SAD-a, da SAD ne može ići u rat bez privatnih vojnih organizacija (Avant, 2005.).

KLASIFIKACIJA PRIVATNIH VOJNIH ORGANIZACIJA

Privatne vojne organizacije djeluju i u malim savjetodavnim tvrtkama i u velikim transnacionalnim korporacijama koje osiguravaju logističke potpore, iznajmljuju borbene helikoptere, osiguravaju snage za borbena djelovanja te pružaju sve vrste usluga u potpori borbenim operacijama. Kako ne postoje privatne vojne organizacije koje su generalno specijalizirale samo za određene zadaće, nego je spektar usluga koje pružaju isprepleten ovisno o zahtjevima tržišta i sposobnosti privatnih vojnih organizacija da se prilagode tržišnim potrebama, možemo ih analizirati prema aktivnostima djelovanja, a to su: izravno sudjelovanje, obuka, logistička potpora i uslužne djelatnosti, savjetodavne usluge, strateške i administrativne ekspertize te obavještajne aktivnosti.

Izravno sudjelovanje je aktivnost koja se provodi na prednjoj crti bojišta. Postoje tvrtke koje su se usko specijalizirale za pružanje usluga vojnog tipa (*Blackwater, Executive Outcomes, Sandline, Kroll, Triple Canopy, Control Risks, ArmorGroup, Aegis*). O tim tvrtkama i njihovu angažmanu vodi se i najviše polemika u svim raspravama koje uključuju angažiranje privatnih vojnih organizacija na donedavno vojnim poslovima. Razlog je u tome što takve tvrtke osiguravaju taktičke vojne mogućnosti usred područja ratovanja. Dok jedni autori smatraju da se privatne vojne organizacije danas ne mogu povezati s izravnim sudjelovanjem u borbenim aktivnostima (Kramer, 2007.), drugi misle da one aktivno sudjeluju u borbama (Drews, 2007.), (Scahill, 2007.).¹¹ Ofenzivni poslovi kojima se privatne vojne organizacije bave u ovom segmentu su: osiguranje VIP osoba i svakodnevna zaštita visokopozicioniranih dužnosnika, osiguranje dostavnih konvoja i distribucije humanitarne pomoći, suradnja s vladinim snagama na suzbijanju trgovine narkoticima i uništavanju usjeva maka (Afganistan) i koke (Kolumbija). Defenzivne zadaće u kritičnim žarištima su osiguranje ključnih institucija, vojnih instalacija i stožera, zaštita kritične infrastrukture te održavanje značajnih sustava u potpori borbenim operacijama.

Obuka je značajna aktivnost privatnih vojnih organizacija (*Blackwater, DynCorp,*

¹⁰ Intervju je vođen 14. prosinca 1999. godine.

¹¹ Svi se slažu da su sljedeće privatne vojne organizacije sudjelovale u borbenim djelovanjima: Executive Outcomes u Angoli i Sierra Leoneu, Sandline u Sierra Leoneu te Blackwater u Iraku. Iako su aktivnosti tvrtki Executive Outcomes i Sandline u navedenim zemljama tijekom prošlosti postale "legendarnim" primjerima direktnog sudjelovanja u borbenim aktivnostima, taktika osiguranja veleposlanika Bremera (tijekom 2003./2004.) od strane pripadnika Blackwatera u Iraku koje je još vrlo živo, te u tu svrhu korištenje naoružanja s velikom vatrenom moći i borbenih helikoptera te borba protiv pobunjenika koji su se našli na putu, sve je drugo samo ne negacija direktnog sudjelovanja privatne vojne organizacije u direktnom sukobu.

MPRI, Executive Outcomes, DFI International, Logicon, Vinnell). Djelomično je to zato što je restrukturiranjem vojnog sustava došlo do gubitka određenih vojnih poligona i sposobnosti, pa je obuka vojnika nedostatna. Privatno je poduzetništvo u iznimno kratkom roku uspješno reagiralo na nastalu situaciju transformacije i rekonstrukcije oružanih snaga te je potaknulo razvoj vrhunskih vojnih poligona i koncepata obuke i treninga nedostatnih i vojsci i policiji.¹² Osim toga, privatne vojne organizacije pružaju obuku i trening mnogim oružanim snagama zainteresiranih država¹³ te uvelike sudjeluju u segmentu obnove sigurnosnog sektora Afganistana i Iraka.¹⁴

Logistička potpora i uslužne djelatnosti su aktivnosti kojima se bavi najveći broj privatnih vojnih organizacija (*Halliburton, KBR, SAIC*) i predstavljaju najunosnije područje poslovanja. Logističke usluge i uslužne djelatnosti kreću se od gradnje kampova i njihova održavanja, pripremanja hrane, pročišćavanja vode, dostave humanitarne pomoći, svih namirnica i goriva, do medicinskih i poštanskih usluga, održavanja zatvora, transporta vojnih vozila, održavanja i upravljanja informatičkim, borbenim i komunikacijskim sustavima. Osim navedenih aktivnosti, privatne vojne organizacije bave se održavanjem sofisticiranih sustava naoružanja za najzahtjevnije ratne zrakoplove, kao što su B-2 bombarderi, F-117 nevidljivi lovac, Apache helikopteri, KC-10 zrakoplovi za punjenje goriva zrak - zrak, U-2 izviđački zrakoplovi i bespilotni Global Hawk izviđački zrakoplovi (Yeoman, 2003.). Privatne vojne organizacije danas osiguravaju logističku potporu za svaki veći angažman trupa SAD-a (Schreier i Caparini, 2005.). Osim oružanih snaga, i organizacija UN-a sve više svojih aktivnosti veže uz potporu privatnih vojnih organizacija. Organizacija UN-a, koja nema vlastitih snaga i u potpunosti ovisi o dodijeljenim kapacitetima svojih članica, često se iz pragmatičnih razloga okreće uslugama i suradnji s korporativnim organizacijama i privatnim vojnim organizacijama u potpori vlastitim ciljevima.¹⁵

Savjetodavne usluge, strateške i administrativne ekspertize jedno su od najjačih područja aktivnosti privatnih vojnih organizacija (*MPRI, DynCorp, Vinnell*). Djelovanjem u ovom području pomažu razvoju strateških i doktrinarnih dokumenata,

¹² Jedan od trenutno najaktualnijih primjera obuke američkih snaga koje provode privatne vojne organizacije jest onaj tvrtke Blackwater koja na svojim poligonima u Sjevernoj Carolini provodi obuku pripadnika mornaričkog pješništva SAD-a za protuterorističku borbu diljem svijeta. Presudni događaj koji je pridonio uzdizanju jedne od najmoćnijih privatnih vojski na svijetu, Blackwatera, napad je terorista na američki vojni brod USS Cole u Jemenu 2000. godine. Vojnim analizama koje su uslijedile nakon napada između ostaloga je utvrđeno da marinci na brodu nisu prije upućivanja u misiju prošli dostatnu protuterorističku obuku i obuku iz rukovanja oružjem kojim se služe. Nedugo nakon toga Blackwater je dobio prvi unosan posao u provedbi osiguranja pripadnika vojske SAD-a.

¹³ Privatne vojne organizacije su licencirane od strane State Departmenta i sklapaju ugovore s vladama Nigerije, Bugarske, Tajvana i Ekvatorijalne Gvineje u obuci vojnika i reorganizaciji vojnih sustava (Yeoman, 2003.). Isti primjer je i u slučaju MPRI-a koji je imao svoju ulogu u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj i mnogim drugim državama.

¹⁴ DynCorp je dobio ugovor od vlade SAD-a za provođenje obuke iračke policije uz dodatak izgradnje pravosuđa i zatvorskog sustava. Vinnell je dobio glavnu ulogu u uspostavi nove iračke vojske (Avant, 2005.).

¹⁵ Svaka multinacionalna mirovna operacija provedena od strane UN-a od 1990. godine je uključivala privatne vojne organizacije u provedbu operacija (Avant, 2005.).

analizi i stručnoj obradi područja od nacionalnog interesa te davanju preporuka. Internacionalno su angažirane posredstvom svojih najviših tijela (State Department i Pentagon) u mnogim državama na širokom spektru zadaća. Dodatna područja djelovanja su reforme sigurnosnog sektora u tranzicijskim zemljama te zadaće u procesu stabilizacije i rekonstrukcije nakon intervencija (Afganistan i Irak).

Obavještajne aktivnosti su vrh piramide usluga koje pružaju korporativne organizacije i privatne vojne organizacije (Titan, CACI). Obavještajne aktivnosti izrazito su rizična i osjetljiva komponenta mozaika odnosa između vojnih snaga (Pentagon) - civilnih struktura vlasti (State Department, ministarstvo obrane) - privatnih organizacija. Privatne vojne organizacije koje pružaju usluge obavještajnih aktivnosti za tu vrstu zadaća zapošljavaju bivše obavještajne časnike i analitičare vladinih agencija i privatnih korporacija.¹⁶ Raspon njihovih aktivnosti kreće se od obavještajnog, satelitskog i zračnog izviđanja, fotografskog prikazivanja i tumačenja, obavještajne analize prikupljenih podataka, do psihološkog i informatičkog ratovanja. Današnja neraskidiva veza između SAD-a i privatnih vojnih organizacija u ovom segmentu vidljiva je u tome što je obrada nacionalno vrijednih informacija dodijeljena izvaninstitucionalnim elementima.¹⁷

UZROCI NASTANKA PRIVATNIH VOJNIH ORGANIZACIJA

Druga polovica 20. stoljeća i početak 21. stoljeća općenito su obilježeni iznimno brzim promjenama koje su nepovratno promijenile svijet. Promjene su nastupile u povijesnim, strateškim, političkim, pravnim, ekonomskim te socijalnim dimenzijama. To razdoblje obilježava nekoliko događaja i procesa koji su značajni za nastanak privatnih vojnih organizacija. Uzroke nastanka privatnih vojnih organizacija možemo podijeliti na izravne poticaje njihovu nastanku te na poticaje koji dolaze kao rezultat šireg spektra društvenih promjena. Izdvojena su tri izravna poticaja koje možemo okarakterizirati kao događajima "okidačima" nastanka privatnih vojnih organizacija.

¹⁶ Često se u svom djelovanju služe represivnom praksom. Najzvučniji primjer za to je skandal s mučenjem i zlostavljanjem zatvorenika u zatvoru Abu Graib. Navedeni događaj je zgrozio ljude diljem svijeta i podigao interes za aktivnosti privatne vojne organizacije te njihove obavještajne i ispitivačke djelatnosti. Broj osoblja iz privatnih vojnih organizacija koji su upleteni u skandal daleko je od poznatog, no minimalno 37 ispitivača iz takvih tvrtki je radilo u tom zatvoru (Isenberg, 2006.).

¹⁷ Vrlo dobar primjer takvog poslovanja možemo vidjeti kod koncepta obavještajnog prikupljanja i obrade informacija nazvan "Total Intelligence Solutions" koji su lansirali Cofer Black i Robert Richer 2007. godine. Koncept donosi metodologiju obavještajnog prikupljanja informacija i analitičke vještine CIA-inih operativaca direktno onima koji su u mogućnosti platiti takve usluge. Cofer Black – trenutno potpredsjednik tvrtke Blackwater, osoba s 28 godina iskustva u CIA-noj upravi za operacije, završio je svoju karijeru u CIA-i kao direktor protuterorističkog centra. Robert Richer je bivši pomoćnik zamjenika direktora za operacije u CIA-i.

1. DOGAĐAJI "OKIDAČI"

Prvi od događaja koji se ocjenjuju "okidačima" bitnim za razvoj privatnih vojnih organizacija jest završetak Hladnog rata. Završetak Hladnog rata donio je redefiniranje sigurnosnih strategija, bitno smanjenje napetosti između velikih sila, raspad bipolarne strukture međunarodnog sistema. Sve navedeno rezultiralo je transformacijom vojnih snaga i smanjenjem njihova broja. Iako je opasnost od globalnog sukoba nestala, na vidjelo su izašli mnogi novi konflikti, što je zahtijevalo povećanu potrebu za stručnošću u upravljanju krizama i uklanjanju posljedica kriza te vojnom snagom. U iznimno kratkom periodu dogodile su se dijametralno suprotne aktivnosti. Prvo su političkim djelovanjem reducirane snage sigurnosti u svim državama svijeta, a potom se pokazalo da postoji povećana potreba za njima. Dogodila se obrnuta logika u postupanju koju je privatni sektor najbolje iskoristio. Iako je privatni sektor već prije razvio izravnu suradnju sa subjektima nacionalne sigurnosti, u ovom razdoblju izraženo je njegovo približavanje s margina prema centru događaja. Privatne vojne organizacije postaju neraskidivo vezane uz sva internacionalna angažiranja snaga SAD-a.

Drugi među "okidačima" bio je Zaljevski rat (operacija Pustinjska oluja 1991. godine). U viziji novog svjetskog poretka i velike strategije predsjednika Busha prvi konkretni globalni izazov bili su događaji u Perzijskom zaljevu u ljeto 1990. godine.¹⁸ Nakon neuspjelih pokušaja da se iračko povlačenje iz Kuvajta ishodi diplomatskim putem i sankcijama, SAD je formirao veliku međunarodnu koaliciju te je 17. siječnja 1991. započela operacija Pustinjska oluja. Nakon mjesec dana bombardiranja, 24. veljače 1991. iz Saudijske Arabije pokrenuta je kopnena ofenziva koja je za četiri dana izbacila iračku vojsku iz Kuvajta te pod savezničku kontrolu stavila velik dio iračkog teritorija i prisilila Iracane na prihvaćanje savezničkih uvjeta primirja. Kako za tako ambiciozan plan nisu imali potrebne resurse, a sami nisu mogli realizirati takav pothvat, pomoć i partnerstvo potraženo je u privatnom sektoru. U širem kontekstu pripreme i provedbe operacije Pustinjska oluja privatni je sektor sudjelovao u odnosu na redovite snage uključene u operaciju u omjeru 1:100 (jedan pripadnik privatnih vojnih organizacija u odnosu na 100 vojnika regularnih snaga) (Avant, 2005.).

Treći "okidač" je teroristički napad na SAD 11. rujna 2001. godine. Taj je teroristički čin iz temelja promijenio percepciju o globalnoj sigurnosti. Nakon terorističkih napada na SAD 11. rujna 2001. godine, uvedena je nova paradigma u međunarodnim odnosima, globalni rat protiv terorizma (*Global War on Terror*). Prema Allenu S. Weineru, magnituda događaja od 11. rujna fundamentalno je promijenila pristup vlade SAD-a prema međunarodnom terorizmu. Nakon 11. rujna, Bushova administracija odbacuje prethodne protuterorističke pristupe, koji su činili kombinaciju mehanizama diplomatskih aktivnosti, ekonomskih sankcija i međunarodno koordiniranih zakonskih mjera. Umjesto toga, Bush objavljuje da je SAD angažiran u ratu protiv terorizma (Weiner, 2005). Pokretanjem operacija Enduring Freedom 2001. (Afganistan) i Iraqi Freedom 2003. (Irak), kao dio globalnog rata protiv tero-

¹⁸ Irak je 2. kolovoza 1990. godine izvršio agresiju na Kuvajt i okupirao ga. Područje Perzijskog zaljeva zbog velikih zaliha nafte ima veliku stratešku važnost za SAD.

rista, otvoren je golem prostor operacija koji zahtijeva izniman ljudski i financijski potencijal. U nemogućnosti da se povećaju vojne snage na terenu,¹⁹ uloga privatnog sektora dolazi do sve većeg izražaja. U operaciji *Iraqi Freedom 2003.* godine, u odnosu na operaciju *Pustinjska oluja 12 godina prije*, omjer pripadnika privatnih vojnih organizacija u odnosu na redovite vojne snage udeseterostručen je i iznosi 1:10. Na taj način privatne organizacije dobivaju sve veću ulogu kao snage potpore u ratu protiv terorista, ali i za ostvarivanje globalnih ciljeva SAD-a. Donald Rumsfeld (ministar obrane SAD-a od 2001. do 2006.) često je za svog mandata isticao važnost privatnog sektora u potpori politici SAD-a.²⁰

Sva tri događaja "okidača", svaki u svom vremenu, utjecali su na razvoj privatnih vojnih organizacija, no oni sami po sebi ne bi imali tolik utjecaj na razvoj sektora da se nisu dogodili u širem kontekstu društvenih promjena koje su nastupile u posljednjih nekoliko desetljeća. Navedeni širi kontekst društvenih promjena sagledat ćemo prikazom povijesno-strateških, političko-pravnih i socijalno-ekonomskih uzroka nastanka privatnih vojnih organizacija.

2. POVIJESNO-STRATEŠKI UZROCI

U korelaciji s drugim uzrocima nastanka privatnih vojnih organizacija, povijesno-strateški uzroci pridonose izražajnosti fenomena. Nakon Drugoga svjetskog rata nastavlja se povijesna težnja zapadnih sila za kontrolom i nadgledanjem značajnih područja u svijetu, posebno izvora strateškog energenta 20. i 21. stoljeća, nafte. Poslije Drugoga svjetskog rata centar globalne moći premjestio se iz Velike Britanije u SAD, a novi svjetski vladar nastavlja kontrolu Bliskog istoka, što su prije provodili Britanci. Koliko god je važno nadgledanje i upravljanje izvorima nafte, jednako je važna i kontrola distributivnih putova nafte. Nafta je bila predvodnica globalizacije, a sprega nafte i politike temelj globalne moći (Dekanić, 2007.). Izravna posljedica vojnih operacija tijekom Zaljevskog rata (1991.) jest razmještaj velikog broja američkih snaga u Saudijskoj Arabiji te američko preuzimanje odgovornosti za sigurnost naftnih putova.²¹ Danas, nakon okupacije Iraka, kao rezultat operacije *Iraqi Freedom* iz 2003. godine, te utjecajem u Saudijskoj Arabiji, Kuvajtu, Ujedinjenim Arapskim Emiratima i Kataru, SAD osigurava kontrolu nad naftom iz više od 50 posto svjetskih zaliha. Da bi se kontroliralo široko i nestabilno područje Bliskog istoka, nazočnost vojnih snaga SAD-a nije bila dostatna pa je valjalo pronaći partnere u tim aktivnostima. Tako ambiciozan plan SAD-a ne bi bio provediv bez pomoći privatnog sek-

¹⁹ Doprinos europskih članica NATO-a mnogo je puta od strane predstavnika SAD-a ocijenjen nedovoljnim a niti politička elita SAD-a nije mogla na teren poslati onoliko snaga koliko su željeli.

²⁰ Prema Rumsfeldu je jasno da je upotreba privatnog sektora efikasna za mnoštvo stvari koje vojnici trebaju. Ističe značajnost angažiranja privatnog sektora u bilo kojim segmentima kada drugi civili ili vladini dužnosnici ne mogu biti angažirani. Prema Rumsfeldu, svaka ideja koja bi išla u smjeru da ne treba koristiti usluge korporativnih tvrtki, bila bi besmislena (Rumsfeld, 2005.).

²¹ Zaljevski rat je nedvojbeno pokazao da su nafta i nadzor nad širim područjem Bliskog istoka najvažniji strateški ciljevi SAD-a (Dekanić, 2007.).

tora. Politička elita SAD-a opredijelila se da davanjem određenih poslova privatnim kompanijama smanji rascjep između strateških ciljeva i prenapregnutih mogućnosti. Tako su korporativne organizacije i privatne vojne organizacije koje su bile spremne slijediti politiku SAD-a u tom području dobile ugovore goleme vrijednosti, najčešće bez natječaja te s "cost-plus" okvirima.²²

2.1. Kompleksnost područja djelovanja privatnih vojnih organizacija

Da bismo bolje objasnili ulogu i značenje korporativnih organizacija i privatnih vojnih organizacija, potrebno je prikazati kompleksnost sredina u kojima se one danas angažiraju. Završetkom konvencionalnih vojnih operacija u Afganistanu (proljeće 2002.) i Iraku (svibanj 2003.) sukobi su nastavljeni između vojske SAD-a i koalicijskih snaga s jedne strane protiv pobunjenika i Al-Kaide na drugoj strani, sada kao asimetrični ratovi. U izuzetno kratkom vremenu obje su zemlje bile preplavljene vojskom SAD-a, koalicijskim snagama (NATO-om u primjeru Afganistana), mnoštvom civilnih dužnosnika, uredima za obnovu i projekte, rekonstrukcijskim organizacijama, organizacijama vezanim uz glavni napor vojske SAD-a, privatnim vojnim organizacijama, nevladinim organizacijama i agencijama, donatorima, promatračima te mnogima drugima. Nakon prestanka konvencionalnih operacija i početnog privida stabilnosti, ubrzo se sigurnosna situacija u obje zemlje pogoršala. Glavna ratna poluga u obje intervencije jest vojska SAD-a koja ima funkciju uspostave i održavanja sigurnosnog okruženja, potpore rekonstrukcijskim poslovima te izgradnje i obuke domaćih snaga sigurnosti reformom sigurnosnog sektora. U sklopu takve misije vojska SAD-a, uza svoje snage, osigurava i civilne stručnjake zaposlene u ministarstvu obrane te tvrtke i njihove zaposlenike koji su izravna potpora borbenim postrojbama. Svi ostali u teatru koji nisu na pravcu glavnog napora, pa makar se radilo o vladinim agencijama SAD-a, ne uživaju tu pogodnost osiguranja od strane američke vojske. Za sigurnost svojih djelatnika i projekata moraju se sami pobrinuti.²³ Kad razmotrimo koji subjekti djeluju u žarištima sukoba, kome je potrebna zaštita, tko je može i mora osigurati, računica je poprilično jasna. Kad je o saveznicima riječ, postoji šest međusobno isprepletenih komponenti koje djeluju na terenu i svima je potrebno osiguranje. To su: (1) vojska SAD-a, (2) koalicijske snage, (3) predstavnici vladinih institucija SAD-a - State Department, USAID (glavna agencija SAD-a za pružanje potpore zemljama u kojima se provode gospodarske i demokratske reforme), Inženjerijski korpus SAD-a, Koalicijska privremena vlast (Coalition Provisional Authority - CPA) na primjeru Iraka te predsjednik Karzai i njegov uži kabinet na primjeru Afganistana, (4) podupiruće tvrtke kako za savezničke vojne formacije tako i za druge državne institucije, ali koje nisu na pravcu glavnog napora, (5) rekonstrukcijske organizacije za vlastiti profit te (6) nevladine i humanitarne organizacije. A tek su dva moguća davatelja osiguranja: vojska SAD-a i privatne vojne organizacije. Vojska SAD-a uz

²² "Cost-plus" ugovori omogućavaju posloprimcu tim veću zaradu što je veća potrošnja odobrenih sredstava.

²³ Iz tih razloga, tijekom i nakon završetka konvencionalnih vojnih operacija u Iraku, administracija SAD-a se oslanjala na rad privatnih vojnih organizacija u različitim funkcijama više nego u bilo kojem ratu prije (Stöber, 2007.).

osiguranje vlastitih snaga ima nametnutu zadaću osiguranja i većine koalicijskih snaga na terenu.²⁴ Svi ostali upućeni su na privatne vojne organizacije u osiguranju svojih djelatnika, stožera i projekata.²⁵

Možemo istaknuti dva glavna razloga zbog kojih se enormno povećala potreba za privatnim vojnim organizacijama i njihovim operativnim sposobnostima na terenu. Prvi razlog je što se sigurnosna situacija na terenu pogoršala tako naglo da su se svi u teatru našli u životnoj opasnosti i preko noći su trebali osiguranje. To bi se moglo povezati s propašću američke politike prema Iraku. David Isenberg navodi da je političko vodstvo SAD-a uvelike podcijenilo broj trupa koje su bile potrebne za provedbu stabilizacije i rekonstrukcije u Iraku. Ignorirajući savjete vlastitih vojnih profesionalaca, Bushova administracija odlučila je izvršiti invaziju s mnogo manje snaga nego što je bilo potrebno (Isenberg, 2006). Drugi je razlog nepripremljenost i neinformiranost o sigurnosnoj situaciji na terenu jer su mnoge tvrtke srljale u Irak vođene mogućnošću enormne zarade u rekonstrukcijskim poslovima, a zanemarujući sigurnosne zahtjeve.

3. POLITIČKO-PRAVNI UZROCI

Države su u prošlosti bile glavni nosioci svih aktivnosti na međunarodnom polju te su donedavna bile jedini subjekti međunarodnog prava koji su imali ekskluzivno pravo na upotrebu sile. No, početkom 20. stoljeća pojavili su se i drugi nosioci zbivanja²⁶ koji su počeli utjecati na međunarodna zbivanja, čime su države prestale biti jedini subjekti (Vukadinović, 2004.). Pod utjecajem neoliberalnih kretanja države gube monopol na mnogim područjima te postupno gube i kontrolu nad resursima kojima mogu vladati. Pitanja nacionalne obrane i sigurnosti postaju deprivilegirana prava država poput već otprije prepuštenih prava na kontrolu internacionalne trgovine i financija. Sigurnost koja je bila formirana na vojnom faktoru postaje uvjetovana procesima koji se događaju u svim sferama društva, dolazi do bitnog smanjenja vojne dimenzije unutar sustava nacionalne sigurnosti te se povećavaju uloge drugih službi (policija, obavještajne agencije, sustavi zaštite stanovništva). Kako navedene javne snage sigurnosti nemaju dovoljno ljudi, resursa i mogućnosti da preuzmu zahtjevne zadaće koje nadilaze njihove temeljne funkcije, otvoreno je široko područje i nova dimenzija poslovanja s privatnim sektorom u području sigurnosti. Rezultat takvih kretanja jest potraga za novim konceptima sigurnosti. Redefiniranje sigurnosti postala je nužnost jer države kao nosioci sigurnosti odlučile su to područje prepustiti

²⁴ Apsurd je u tome što koalicijske zemlje uvjetuju slanje svojih snaga na teren njihovim osiguranjem od strane vojske SAD-a. Velika većina koalicijskih snaga su inženjerijske, logističke i deminerske postrojbe bez borbenog angažmana pa čak niti vojnopolicijskih snaga i snaga za njihovo osiguranje, već to očekuju od Amerikanaca.

²⁵ U Iraku, State Department, USAID, Inženjerijski korpus SAD-a i Koalicijska privremena vlast (CPA) su osiguranje provedeno od strane privatnih vojnih organizacija od početka operacija Iraqi Freedom do zaključno s 31. prosincem 2004. platili sveukupno 315 milijuna dolara (**Rebuilding Iraq, 2005.).

²⁶ To su međunarodne vladine i nevladine organizacije, politički pokreti međunarodnog karaktera, multinacionalne tvrtke, crkve i religijski pokreti, grupe ljudi i pojedinci.

tržištu te pronaći unutarne i vanjske partnere u provedbi sigurnosti.²⁷ Sve to stavlja pred vladare svjetskog rata i mira potrebu pronalaženja drugih mogućnosti kako bi nastavili djelovati na svojim globalnim ciljevima, no donekle promijenjenim sredstvima. U tim nastojanjima korporativne organizacije i privatne vojne organizacije postaju poluge u ispunjavaju zadanih ciljeva.

Postoji nekoliko međusobno isprepletenih odnosa koje vrijedi istaknuti kako bi se približio odnos političke elite i privatnih vojnih organizacija. Svi navedeni procesi od iznimnog su značenja za spoznaju načina kako se sigurnost promijenila i postala robom kojom se može trgovati.

Transformacija oružanih snaga izrazito je značajni segment razvoja privatnih vojnih organizacija. Uz promijenjenu ulogu država na području sigurnosnog sektora došlo je i do promijenjene uloge oružanih snaga, kao dotadašnjeg jamca zaštite suvereniteta i sigurnosti.²⁸ Završetkom Hladnog rata političkim odlukama oružane snage svih zemalja reducirane su kako u funkcijama njihovih zadaća tako i u osoblju, no mnoge političke elite propustile su nužnost brze konceptualne prilagodbe oružanih snaga novim sigurnosnim uvjetima zbog inertnosti sustava upravljanja i političkog nereagirana na promjene. Uloga oružanih snaga koje su predstavljale perjanicu sustava sigurnosti nepovratno su promijenjene; zahtijeva se njihovo smanjenje, konceptualna transformacija na manje, stručnije i mobilnije postrojbe, usmjerenost prema humanitarnim aktivnostima te prema intervencijama u inozemstvu.²⁹ Nužnost redefiniranja djelokruga rada oružanih snaga i opisa zadaća u cjelini najviše dolazi do izražaja kod njihova internacionalnog djelovanja. Sve većom geografskom rasprostranjenosti vojnih operacija po svijetu, javlja se potreba da se određene funkcije oružanih snaga, zbog nemogućnosti njihove provedbe, ponude privatnim organizacijama koje mogu ispuniti zahtjeve. Vojni sustavi, ponajprije onaj SAD-a, bili su i jesu prenapregnuti između geostrateških ambicija, financijskih mogućnosti, dostatnosti vojnih snaga i javnog mnijenja u zemlji radi ispunjenja političkih nastojanja te se stoga u nadopunu vlastitim ciljevima okreću suradnji s privatnim sektorom. Strukturalne transformacije oružanih snaga te njihovo oslanjanje na tržišne osnove imale su veliko značenje za razvoj i ekspanziju korporativnih organizacija i privatnih vojnih organizacija. Postupno dolazi do izdvajanja onih funkcija iz vojnog sektora koje nisu presudne za izravno borbena djelovanja (*non-core function*) te se

²⁷ Izdvajanjem samo jednog statističkog podatka možemo potvrditi prethodnu tezu. Između 1994. i 2002. godine ministarstvo obrane SAD-a sklopilo je više od 3000 ugovora s privatnim organizacijama u vrijednosti približnoj 300 milijardi dolara na poslovima vezanim uz sigurnosna pitanja. Ovakav eksponencijalni porast je indikativan pokazatelj kako glavna globalna sila vidi privatizaciju – poglavito u području nacionalne sigurnosti (Ballard, 2007.).

²⁸ Prema Antonu Grizoldu, granica između tipičnih vojnih zadataka povezanih s unutarnjom sigurnošću, pravnim poretkom i osiguravanjem sigurnosti na granicama sve je manje očita. Možemo biti uvjereni da će se klasično shvaćanje oružanih snaga, popis njihovih tradicionalnih zadataka, njihova organiziranost i doktrina upotrebe morati silno promijeniti ako se države i međunarodna zajednica budu htjele djelotvorno uhvatiti u koštac s kompleksnim prijetnjama sigurnosti (Grizold, 2006.).

²⁹ Takva prilagodba oružanih snaga treba biti praćena parlamentarnim izmjenama normativnog zakonodavstva.

prepuštaju privatnom sektoru.³⁰

Poznanstva i lobiranja su značajan alat međusobnog komuniciranja privatnih vojnih organizacija i političkih elita. Privatne vojne organizacije i korporativne organizacije u SAD-u su za potrebe zajedničkog nastupanja i djelovanja prema interesnim grupacijama 2001. godine osnovale strukovnu organizaciju The International Peace Operations Association (IPOA) uz pomoć koje lobiraju prema najvišim strukturama moći u SAD-u (Kongres, Senat, State Department, Pentagon). Za lobiranja pred Kongresom i Pentagonom koriste se uslugama umirovljenih visokih časnika američke vojske i profesionalnim lobistima te tako nastoje utjecati na vladinu sigurnosnu politiku. Samo u 2001. godini 10 privatnih vojnih organizacija u SAD-u potrošilo je 32 milijuna dolara na lobiranja u Washingtonu (Yeoman, 2003.). Raspoloživa financijska sredstva za lobiranje i donacije u kombinaciji s osobnim vezama daju privatnim vojnim organizacijama visoku razinu utjecaja čak i prema washingtonskim standardima.

Prelazak visokih časnika u redove privatnih vojnih organizacija ili primjeri da vojni časnici osnivaju privatne vojne organizacije sljedeća je poveznica privatnih vojnih organizacija i političkih elita (MPRI je osnovalo osam umirovljenih visokih vojnih časnika vojske SAD-a, Blackwater je osnovao bivši mornarički specijalac Eric Prince 1996. godine). Sve zajedno dovodi do toga da pojedine privatne vojne organizacije u svojim stožerima imaju po četvornom metru više generala američke vojske nego sam Pentagon.³¹

Donacije za kampanje povezane su s poznanstvima i lobiranjem. Prema istraživanju časopisa *Mother Jones* iz 1999. godine, 17 je vodećih privatnih vojnih organizacija u SAD-u u kongresne i predsjedničke kampanje uplatilo 12,4 milijuna dolara (Yeoman, 2003.).

Utjecaj žrtava na nacionalnu svijest velika je zapreka u ostvarivanju političkih ciljeva regularnim vojnim snagama. Angažiranjem privatnih vojnih organizacija, čiji zaposlenici obavljaju identične zadaće kao i pripadnici vojske SAD-a, na terenu se izbjegava medijsko alarmiranje o žrtvama.³² Privatne vojne organizacije ne objavljuju

³⁰ Pored dosada navedenog, izgradnja modela edukacije za vojsku i policiju su snažan razlog produbljenu potrebe za privatnim sektorom. Privatne vojne organizacije uz obuku snaga SAD-a i mnogih internacionalnih snaga sigurnosti izgrađuju poligone i sustave obuke koje navedene vojske i javne službe nemaju u svom posjedu.

³¹ U nastojanju ostvarivanja što povoljnijih i unosnijih poslova navedene organizacije sve više ulaze u sukobe interesa nudeći visoko rangiranim vojnim časnicima i državnim dužnosnicima mogućnost upošljavanja na visokoprofitnim menadžerskim funkcijama unutar svojih stožera. Taj trend je prvenstveno poznat u SAD-u gdje je prisutna konstantna kružna fluktacija vladajuće elite koja se izmjenjuje na rukovodećim pozicijama privatnih korporacija, vladinih institucija i vojne industrije. Najbolji primjer za to je trenutni potpredsjednik SAD-a Dick Cheney (ministar obrane od 1989. do 1993., potom predsjednik i izvršni direktor Halliburtona od 1995. do 2000. te potpredsjednik SAD-a od 2001. – u tijeku).

³² Iako je do egzaktnih pokazatelja o žrtvama u Iraku skoro nemoguće doći iz praktičnih razloga, postoji nekoliko izvora koji se mogu smatrati relevantnim u tom segmentu. Prema polugodišnjem izvješću iz siječnja 2008. generalnog inspektora Ministarstva obrane SAD-a za poslove rekonstrukcije u Iraku (SIGIR) koje je upućeno Kongresu vidljivo je da je broj civilnih žrtava korporativnih organizacija uposlenih na poslovima rekonstrukcije od početka

kad njihovi zaposlenici stradaju te se ugovorima ograđuju od bilo kakvih mogućnosti naknade štete obiteljima poginulih. No kad strada redovni vojnik, država je dužna obitelji stradalog isplatiti visoke odštete i ukopati ga uz vojne počasti. Privatne vojne organizacije u svoju obranu od takvih i bilo kojih drugih tužbi angažiraju najbolje i ujedno najskuplje odvjetničke urede u SAD-u.

Pravni okvir za regulaciju privatnih vojnih organizacija može se promatrati nacionalno i internacionalno. Na nacionalnom planu, razvijenim zemljama općenito nedostaje institucionalnih mogućnosti za praćenje razvoja takvih organizacija kako bi se to područje normativno uredilo.³³ Kod zemalja u razvoju teško je očekivati da će se to područje moći urediti jer takve se zemlje ponajprije susreću s problemom izgradnje države i institucija sa širokim rasponom funkcija koje bi država trebala ispunjavati. Ta skupina zemalja bori se s upitnom sposobnošću zadovoljenja osnovnih društvenih potreba: osiguranje poretka, sigurnost, zakonitost i rast gospodarstva. Teško je očekivati da bi zemlje u razvoju mogle adekvatno regulirati djelokrug rada privatnih vojnih organizacija. Internacionalno uređenje područja rada privatnih vojnih organizacija još je teže provedivo. Ne postoji internacionalno zakonodavstvo koje bi u potpunosti ili većim dijelom reguliralo pitanja vezana uz privatne vojne organizacije i načela njihova djelovanja jer ne postoji ni konsenzus među najjačim državama svijeta da reguliraju to područje. Međunarodne rezolucije koje postoje vezane su uz plaćenike, no kako su plaćenici i privatne vojne organizacije dvije različite kategorije, primjena tih rezolucija na privatne vojne organizacije nije provediva. Trenutačno nisu uspostavljeni internacionalni standardi koji bi se bavili legitimnošću takvoga rada, niti bilo koja vrsta klasifikacija o mogućnostima obavljanja određenih poslova.³⁴

Isto tako pitanje legitimnosti upotrebe sile područje je oko kojeg se lome mnoga koplja. Za razliku od vojnih snaga koje u ratnim operacijama imaju društveno prihvatljivo opravdanje za upotrebu sile, privatne vojne organizacije nemaju to opravdanje. Za upotrebu vatrene moći posjeduju određeno normativno uporište, ali ne prema

operacije Iraqi Freedom do današnjih dana 1.123 mrtvih, od toga 242 državljana SAD-a (SIGIR 2008.). Iako su spomenute brojke visoke, prevladava mišljenje da je broj mnogo veći. Za to vrijeme je prema službenim statistikama broj stradalih američkih vojnika do kraja siječnja 2008. godine 3.941 poginulih te 28.938 ranjenih, a procjenjuje se između 23.000 i 100.000 ranjenih vojnika (ANTIWAR.COM). Procjena žrtava među Iračanima je od početka napada na Irak do danas 1.168.058 mrtvih (www.justforeignpolicy.com) koji su poginuli od raznih uzroka.

³³ Za bliže objašnjenje možemo se poslužiti s dva primjera. U prvom primjeru, prošlo je više od četiri godine od kada je britanska vlada izradila *Green Paper* kojim su istaknute opasnosti i izazovi od privatnih vojnih organizacija, ali usprkos tome nije se ništa učinilo u pogledu regulacije njihovih operacija (Dearden i Mathieu, 2006.) U drugom primjeru, koji se odnosi na SAD, Senat SAD-a je 16. lipnja 2004. godine odbio prijedlog Demokratske stranke da se podignu kazne za korporativne organizacije i privatne vojne organizacije za koje se utvrdi da su previše naplaćivali usluge te da se zabrane privatni ispitivači u vojnim istragama (Hulse, 2004.). Stanje se nije promijenilo iako su do glasovanja u Senatu, a i nakon njega, utvrđene brojne nepravilnosti koje su počinili pripadnici privatnih vojnih organizacija, kao što su: prenaplaćivanje usluga, zlostavljanje i mučenje zatvorenika, zlostavljanja i silovanja žena, pranje novca, ubojstva, općenita kršenja ljudskih prava i drugo.

³⁴ Pojam privatne vojne organizacije (*private military companies*) ne postoji unutar nijednog međunarodnog normativnog akta ili konvencije (Shreier i Caparini, 2005.).

međunarodnim konvencijama i rezolucijama, nego jednostrano dodijeljenim odobrenjima, što dovodi do mnogih kontroverzi.³⁵ Isto tako ne postoji ni regulativa o dopuštenom naoružanju, potrebnoj obuci i vještinama koje i organizacije i pojedinci trebaju posjedovati.

4. SOCIJALNO-EKONOMSKI UZROCI

Mnogi faktori u ovom segmentu utječu na razvoj industrije korporativnih organizacija i privatnih vojnih organizacija. Zakon ponude i potražnje potpomaže nastanku i progresivnom razvoju ovakvih organizacija i raznovrsnosti njihovih usluga. Uz svjetski trend smanjenja proračunskih davanja za oružane snage, nastoje se dodatno racionalizirati troškovi oružanih snaga te su tržišnom orijentacijom određeni poslovi ponuđeni privatnim tvrtkama. Dolazi do izdvajanja onih funkcija oružanih snaga koje nisu presudne za izravno borbena djelovanja (*non-core function*) te se na taj način smanjuje ukupnost financijskih sredstva koja se izdvajaju za vojne potrebe.³⁶ Prema umirovljenom generalu i predsjedniku Instituta logističkog menadžmenta Billu Tuttleu, udio civilnih tvrtki može smanjiti logističke troškove 20 posto (Chalink, 2001.), prenosi Ballard (Ballard, 2007.). Dužnosnici Pentagona ističu da se oslanjaju na tvrtke kao Halliburton zato što privatni sektor radi brže i jeftiniji je od vojske (Yeoman, 2003.). Navedene izjave se mogu promatrati u svjetlu razmišljanja da je angažiranje korporativnih organizacija i privatnih vojnih organizacija isplativije za državu, jer je riječ o pravnim subjektima koji su specijalizirani za određene vrste usluga te su dugoročno produktivniji. Iako predstavnici vojnih i političkih struktura SAD-a ističu ekonomsku isplativost kao bitan uvjet angažiranja privatnih vojnih organizacija i korporativnih organizacija, ona je ovisna o tome koga se promatra. Što se tiče korporativnih organizacija i privatnih vojnih organizacija, za njih je svaki posao i više

³⁵ Nakon incidenta koji se desio 16. rujna 2007. godine u kojem su pripadnici Blackwatera tijekom osiguranja dužnosnika USAID-a u sunitском dijelu Bagdada procjenjujući da su ugroženi ubili desetak civila te tako višestruko prekoračili potrebnu vatrenu moć, irački premijer Nouri al-Maliki zabranio je Blackwateru rad i javno zatražio od kompanije da smjesti napusti Irak. Ovaj incident je bio tek jedan u nizu. Pojedini članovi iračke vlade su tražili da se zabrani rad Blackwateru te da tvrtka mora napustiti Irak. Zatražili su i promjenu naredbe bivše Koalicijske privremene vlasti koja je još na snazi iz 2004., a donio ju je tadašnji upravitelj Iraka Paul Bremer. Prema toj naredbi pripadnici privatnih vojnih organizacija izuzeti su iz iračkog pravnog sustava, imaju imunitet te ne podliježu sankcijama za ono što urade dok su u Iraku. Nakon pritiska od strane američke ministricе vanjskih poslova Condolee-zze Rice odluka o zabrani rada Blackwateru povučena je. Ovakav imunitet je apsurdan u svjetlu činjenice da američki vojnici za svoja eventualna nedjela u Iraku odgovaraju pred američkim vojnim sudovima, pa ih je tamo završilo do sada 64, a pripadnici Blackwatera ne odgovaraju niti u Iraku, ali niti u SAD, jer tamo ne sude za ono što netko od njih počinio izvan teritorija SAD-a (**Nacional, 2007a). Skoro da bi se istovjetna situacija mogla preslikati na primjeru Afganistana gdje pripadnici DynCorpa već godinama osiguravaju predsjednika Karzaia i time su izuzeti od svih mogućih progona za eventualno počinjena kaznena djela.

³⁶ Izuzetak su SAD i još poneke zemlje (nebitne u ovom promatranju) koje progresivno uvećavaju izdvajanja za oružane snage.

nego isplativ.³⁷ Za SAD je angažiranje privatnih tvrtki možda kratkoročno jeftinije, no pitanje je što je to dugoročna isplativost. Dok s jedne strane vage stoje smanjeni troškovi kod regrutacije, obuke, treninga i opremanja, potom za plaće, beneficije, osiguranja i mirovine za vojni sastav, s druge strane vage stoji peterostruko veća zarada korporativnih vojnika u odnosu na redovne vojnike, potom golemi "cost-plus" ugovori za angažirane tvrtke te svakako politička odgovornost poslodavaca za djela koja počini posloprimac.

Usprkos značajnoj ulozi koju korporativne organizacije i privatne vojne organizacije imaju u obavljanju rekonstrukcijskih poslova, ni State Department, ni Ministarstvo obrane SAD-a, a ni USAID nemaju potpune podatke o troškovima koji nastaju za plaćanje korporativnih organizacija (****Rebuilding Iraq, 2005.*). Singer navodi da promet novca u industriji koja se veže uz privatne vojne organizacije prelazi 100 milijardi dolara godišnje.³⁸ Isti iznos navodi i istraživački novinar Berry Yeoman te tvrdi da većina tog iznosa odlazi tvrtkama Halliburton, DynCorp, Lockheed Martin i Raytheon (Yeoman, 2003.).

Unutar ove skupine uzroka valja izdvojiti smanjenja općih socijalnih, ekonomskih, zdravstvenih prava građana kao prevladavajući trend u gotovo svim zemljama svijeta unatrag nekoliko desetljeća, što se odrazilo i na oružane snage. Kako su oružane snage generalno preslika društva kojem služe, sva smanjenja građanskih prava odražavaju se i unutar vojnih sustava. Vojni poziv polako postaje niti isplativ niti privlačan te se mnogi unutar vojnog sustava okreću drugačijim mogućnostima zarade i ostvarivanja karijere. Završetkom Hladnog rata dolazi do izražaja socijalni moment za mnoge bivše pripadnike oružanih snaga na obje strane bivše razdjelnice. Prestankom potrebe za glomaznim vojnim aparatom brojni pripadnici oružanih snaga, ponajprije pripadnici specijalnih postrojbi, ostali su bez posla. Procjene se kreću čak do 7 milijuna vojnika koji su postali višak (Shreier i Caparini, 2005.). Nakon gubitka posla velika većina bivših vojnika želi nastaviti raditi ono u čemu su najbolji, a to je vojni poziv. Ta im se mogućnost uskoro otvorila, doduše, sada unovačeni u privatne vojne organizacije i služeći interesima krupnog kapitala, za razliku od službovanja u regularnim oružanim snagama. Velik problem zabilježen je u vojskama SAD-a i Velike Britanije, gdje pripadnici elitnih postrojbi napuštaju sustav da bi se priključili privatnim vojnim organizacijama za plaću od 500 do 1.500 dolara na dan i gdje na godišnjoj razini mogu zaraditi najmanje peterostruko više nego na redovitom poslu.³⁹ Druga socijalna kategorija su avanturisti koji žele drugačiji način života,

³⁷ Blackwater je 2003. godine dobio posao osiguranja Paula Bremerera, veleposlanika SAD-a u Iraku, upravitelja svih procesa u Iraku te je tvrtka za 11 mjeseci posla inkasirala 320 milijuna dolara (****Obzor*).

³⁸ Dokumentarni film *Shadow Company*, Nick Bicanic (2006.).

³⁹ Vojska SAD-a se tome odupire na dva načina. Prvi način je da se u specijalnim postrojbama orijentiraju na izrazito mlade ljude koji su spremni na zahtjevne obuke, premještaje po svijetu i boravak u rizičnim zadaćama. Prirodnim odljevom i selekcijom većina tih mladih ljudi u svojim tridesetima napušta vojsku i odlučuju se na alternativna zanimanja, najčešće kao zaštitari ili vojnici u privatnim vojnim organizacijama. Ovdje je vidljiva uloga "lovaca na glave" iz privatnih vojnih organizacija koji samo trebaju propitati tržište i vrlo lako dobivaju izvanredno sposobne vojne specijalce u najboljim godinama. Drugi način je ograničavanje

izvan okvira koje postavljaju društvo i zemlja u kojoj žive. Priključuju se privatnim vojnim organizacijama kako bi ostvarili neke svoje želje, uživali u slobodi kako je oni percipiraju, kako bi živjeli nesputano, makar to bilo i pogubno. Treća kategorija su pojedinci koji jednostavno nemaju drugu mogućnost te im je ovakvo zaposlenje zapravo bijeg iz jednog oblika neprihvatljivog svijeta u neki drugi, možda opasniji, ali s više mogućnosti.

PRIVATIZACIJA RATA

U konfliktnim okruženjima kao što su Afganistan i Irak gotovo ne postoji razlika između redovne vojske i njihovih kolega korporativnih vojnika. Primjeri za to su brojni, počevši od istovrsnosti naoružanja i opreme do taktike postupanja. I jedni i drugi koriste se vojnim uniformama i ponekad civilnom odjećom radi prikriivanja pravog statusa. Obje se grupacije u svojim zadaćama koriste velikim i snažnim civilnim *pick-up* terencima, agresivni su prema drugim sudionicima u prometu. Važno je napomenuti da vojni zapovjednici na terenu nemaju mogućnost zapovijedanja niti nadgledanja⁴⁰ privatnih vojnih organizacija već postoje paralelne linije vođenja i zapovijedanja. Na terenu se redovnim snagama i privatnim vojnim organizacijama nekoordinirano preklapaju sektori odgovornosti, povremeno zajednički nastupaju, a zabilježeni su i primjeri da pripadnici privatnih vojnih organizacija daju zapovijedi regularnim vojnicima (Scahill, 2007.). Prije listopada 2004. godine koordinacija je bila neformalna, bazirana pretežno na osobnim poznanstvima i nekonstantna. U listopadu 2004. godine otvoren je Reconstruction Operations Center kao mjesto razmjene obavještajnih podataka i koordinacije odnosa između redovnih snaga i korporativnih kompanija.⁴¹

odlazaka pokrenuto programom "stop loss" kojim se nastoji zadržati kadar u postrojbama. S druge strane Britanci, koji se susreću s istim problemom, odlučili su se navedeni problem pokušati riješiti na način da svojim vojnicima omogućavaju zamrzavanje statusa do godinu dana za koje se vrijeme većina vojnika odlučuje potražiti sreću u angažmanu preko privatnih vojnih organizacija u dobro plaćenim poslovima. U tom periodu prilika za zaradom im je više nego pet puta veća od redovne plaće te se po završetku jednogodišnjeg odsustva većina vraća svom redovnom zaposlenju u regularnim postrojbama

⁴⁰ Vojska SAD-a nema mogućnost zapovijedanja i kontrole nad privatnim vojnim organizacijama i njihovim uposlenicima osim unutar vojnih instalacija (***)*Rebuilding Iraq*, 2005.)

⁴¹ Predsjednik Bush je 11. svibnja 2004. godine uspostavio Project and Contracting Office kao privremenu organizaciju unutar ministarstva obrane SAD-a zaduženu za prikupljanje podataka i potporu upravljanju projektima od značaja za rekonstrukciju Iraka. Unutar Project and Contracting Office uspostavljen je navedeni Reconstruction Operations Center kao mjesto povezivanja vojske i korporativnih organizacija u Iraku. Osiguranje i upravljanje navedenim centrom prepušteno je korporativnim organizacijama (Vinnell). Trenutno postoji šest takvih centara u Iraku (Bagdad, Mosul, Tikit, Ramadi, Hilla i Basrah) koji su otvoreni za sve zainteresirane iz vojske SAD-a, vladinih agencija, nevladinih organizacija i korporativnih organizacija koje djeluju u Iraku. Između mnogobrojnih svrha centara izdvajaju se tri osnovne: razmjena neklasificiranih obavještajnih podataka, mogućnost vojne pomoći u hitnim situacijama i poboljšanje komunikacije.

Postoje brojni dokumentirani primjeri da redovne snage vojske SAD-a na terenu od nule obučavaju nove pripadnike privatnih vojnih organizacija na poslovima održavanja vojne opreme da bi ih oni odmah zamijenili u njihovu poslu, a vojnici bili preraspoređeni na stražarske zadaće.⁴²

Korporativne organizacije i privatne vojne organizacije zajedno čine drugu po brojnosti okupacijsku silu u Iraku, odmah iza američkih vojnika i mnogostruko više od broja vojnika iz Velike Britanije. Na taj način predstavljaju nezaobilaznu snagu na terenu. Procjene o njihovu broju kreću se od 20.000 pripadnika (Armstrong, 2006.), 48.000 pripadnika (***)*Rebuilding Iraq, 2005.*) sve do 100.000 pripadnika koji rade izravno za Ministarstvo obrane SAD-a (Merle, 2006.). Renea Merle u tu brojku nije ubrojila broj pripadnika privatnih vojnih organizacija koji su "podizvođači radova" za neke od većih tvrtki na terenu, što bi u konačnom zbroju bio omjer gotovo istovjetan omjeru redovnih snaga SAD-a na terenu. Tako misli i Nikola Bičanić (Nick Bicanic), producent dokumentarnog filma *Shadow Company* (***)*Obzor, 2007.*). Sredinom 2006. godine u Iraku je bilo oko 138.000 američkih vojnika (***)*USAToday 2006.*), a potkraj 2007. godine 162.000 (***)*Nacional, 2007.*). Ako tome dodamo, prema procjeni R. Merle, približno isto toliko pripadnika privatnih vojnih organizacija, dolazimo do imponantnog broja od više od četvrt milijuna vojnika pod kontrolom SAD-a.

Dodatno proširenje utjecaja privatnih vojnih organizacija vidljivo je na primjeru tvrtke Aegis koja, uz vlastito sudjelovanje u Iraku, ima ugovor s Pentagonom, u vrijednosti 300 milijuna dolara, da nadzire rad dodatnih 16 korporativnih organizacija koje osiguravaju osoblje (prevoditelje), pružaju sigurnosne usluge, obavljaju vojnu obuku i rekonstrukciju (Armstrong, 2006.). Znači da je nadzor nad privatnim vojnim organizacijama prepušten jednoj od njih.

Izrazito zanimljivo je vidjeti kako najznačajniji predstavnici industrije privatnih vojnih organizacija vide buduću ulogu privatnog sektora. Doug Brooks, predsjednik The International Peace Operations Association (IPOA), organizacije koja okuplja privatne vojne organizacije, predlaže da konzorcij privatnih tvrtki koje imaju godine iskustva u operacijama održavanja mira na razini stručnosti NATO-a izvede operacije nametanja i održavanja mira u Demokratskoj Republici Kongo. Usto, dodatno bi radili na izgradnji lokalnih snaga sigurnosti i brinuli se o zaštiti ljudskih prava (Brooks, 2003.). Isto tako, izrazito zanimljiv događaj, koji je prošao dosta nezapaženo, jest prezentacija Cofera Blacka, potpredsjednika Blackwatera, u Ammanu, u Jordanu 2006. godine, na Sofex izložbi (Sofex - Special Operations Forces Exhibition). Blackwater je spreman ponuditi postrojbu veličine brigade za bilo koju operaciju bilo gdje u svijetu (protupobunjeničku ili protuterorističku operaciju) predlažući područje Darfura u Sudanu, gdje bi mogli zamijeniti snage Afričke Unije.⁴³ Istaknuo je da mogu poslužiti u operacijama održavanja mira, ali da ne bi sudjelovali u konvencionalnim vojnim operacijama. Ti najzvučniji dijelovi Blackova predavanja pokazuju smjer promišljanja o ulozi privatnih vojnih organizacija koja vode prema totalnoj privatizaciji

⁴² Robert Greenwald (2006.), dokumentarni film *Iraq for Sale: The War Profiteers*.

⁴³ U posljednje vrijeme vidljiva je tendencija privatnih vojnih organizacija da se poslovanje s područja uzavrelog Bliskog Istoka pokušava preusmjeriti u nešto "mirniju" Afriku, gdje cijeli kontinent predstavlja područje mogućih operacija.

rata. World Tribune prenosi da su čelnici Blackwatera o takvom konceptu raspravljali s čelnicima SAD-a i NATO-a te da je za čelnike Blackwatera tek pitanje vremena kada će netko dopustiti da djeluju za njihov tim (**World Tribune.com).

ZAKLJUČAK

Uz elaborirane uzroke nastanka privatnih vojnih organizacija, prikazane kroz izravne poticaje nastanka te poticaje koji dolaze kao rezultat šireg spektra društvenih promjena, za eksploziju njihovog razvoja dodatno su zaslužni isprepleteni interesi političke elite SAD-a i privatnog sektora zbog ostvarivanja geostrateških i geopolitičkih globalnih ciljeva. Isto tako, sprega krupnog kapitala i vojne industrije značajna je za razvoj industrije privatnog sektora radi mogućnosti njegova korištenja u potpori ciljeva legitimnih snaga na terenu (US State Department i Pentagon).

Odnos političke elite i privatnih vojnih organizacija možemo promatrati kroz prizmu funkcionalne upotrebe takvih tvrtki, političke odgovornosti za njihovo angažiranje te socijalne osjetljivosti za njihova počinjena djela. Uopće nije sporno da su privatne vojne organizacije apsolutno u službi politike SAD-a te to nitko i ne dovodi u pitanje. Sporenja nastaju kod druga dva segmenta. Politička odgovornost vidljiva je u tome što sve privatne vojne organizacije, da bi bile zaposlene na inozemnom terenu, moraju za taj posao imati odobrenje State Departmenta ili vlade SAD-a (licenciranje se obavlja u State Departmentu i Pentagonu). Kada dođe do određenih problema na terenu, tada se političkim manevrima ili jednostavno nepružanjem pozornosti navedenoj tematici pokušava što manje dovoditi u vezu službena politika s privatnim vojnim organizacijama, pogotovo kada su u pitanju kršenja ljudskih prava ili kršenja bajoslovnih ugovora. Treća kategorija promatranja, socijalna osjetljivost, najmanje je izražena jer za žrtve tih organizacija službena politika nema prostora osim iznimaka kao što su događaji u zatvoru Abu Ghraib. Na žalost, ni ti događaji ne bi prouzročili reakciju službene politike da nisu neugodne pojedinosti o njima izašle na vidjelo, no i tada je bila prisutna velika razina neprihvaćanja odgovornosti ili čak poricanja.

Privatne vojne organizacije derivat su promjene sigurnosnih politika na kraju 20. i početkom 21. stoljeća, kao posljedica općih društvenih promjena te transformacije oružanih snaga kao poluga u projekciji primjene sile. Uloga privatnih vojnih organizacija u Iraku je zadnji stadij u eksploziji razvoja privatnog sektora i njegova utjecaja na promjenu sigurnosnih politika u svijetu uz naglasak da njihov razvoj u tolikoj mjeri ne bi bio moguć da im nije dopušten.⁴⁴ Nevjerojatna ekspanzija dopuštena je zbog stvaranja koncepta totalnih snaga, kojima se nastoje angažirati svi raspoloživi resursi u provedbi vlastitih ciljeva, po modelu da cilj opravdava sredstva. Trenutačno najunosniji posao u Iraku nije rekonstrukcija, nego sigurnost, a privatne vojne organizacije perjanica su toga poslovanja.

⁴⁴ Iako je većina privatnih vojnih organizacija zaposlena u Iraku na poslovima logističke potpore i uslužnim djelatnostima te defenzivnim zadaćama, smatra Avant, privatne vojne organizacije imaju centralnu ulogu u borbi protiv iračkih pobunjenika (Avant, 2005.).

LITERATURA

- ***(2005.) "Rebuilding Iraq: Actions Still Needed to Improve the Use of Private Security Providers", United States Government Accountability Office. Dostupno na URL <http://www.acq.osd.mil/dpap/contingency/reports/05-737/05-737-GAO-Draft-Ltr-20050616.pdf>.
- ***(2006.) "Number of U.S. troops in Iraq climbs", USA Today. Dostupno na URL http://www.usatoday.com/news/washington/2006-08-22-marines_x.htm.
- ***(2006.) "U.S. firm offers 'private armies' for low-intensity conflicts", World Tribune.com. Dostupno na URL <http://www.worldtribune.com/worldtribune/06/front2453824.0319444444.html>.
- ***(2007a) "Irak ne smije kazniti plaćenike za masakr civila", *Nacional*. Dostupno na URL <http://www.nacional.hr/printable/articles/view/38165/>.
- ***(2007b) "SAD smanjuje broj vojnika u Iraku za 5000", *Nacional*. Dostupno na URL <http://www.nacional.hr/articles/view/40243/>.
- ***(2007.) "BlackWater; Nikola Bičanić razotkrio američke plaćenike", *Obzor - Večernji List*, 24. studenoga 2007., broj 215.
- Armstrong, Stephen (2006.) "The enforcer", *Guardian*. Dostupno na URL <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/story/0,,1779424,00.html>.
- Avant, Deborah (2005.) *The Market for Force; The Consequences of Privatizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bicanic, Nick i Jason Bourque (2006.) dokumentarni film *Shadow Company*. Purpose Films.
- Brooks, Doug (2003.) "Help for Beleaguered Peacekeepers", *The Washington Post*. Dostupno na URL http://www.sandline.com/hotlinks/beleaguered_peacekeepers.html.
- Dekanić, Igor (2007.) *Nafta blagoslov ili prokletstvo; Izvori energije, globalizacije i terorizam*. Zagreb: Golden marketing -Tehnička knjiga.
- Dearden, Nick i Fabien Mathieu (2006.) "Corporate Mercenaries: The threat of private military and security companies", *War on Want*. Dostupno na URL <http://www.waronwant.org/download.php?id=485>.
- Drews, Imke-Ilse (2007.) "Private Military Companies: The New Mercenaries? An International Law Analysis". U: Jäger, Thomas - Gerhard Kümmel (ur.): *Private Military and Security Companies*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 331-344.
- Greenwald, Robert (2006.) dokumentarni film *Iraq for Sale: The War Profiteers*, Brave New Films.
- Grizold, Anton (1998.) *Međunarodna sigurnost; Teorijsko-institucionalni okvir*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Grizold, Anton i Lidija Čehulić (2006.) *Međunarodna sigurnost i NATO u novom svjetskom poretku*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Isenberg, David (2006.) "A government in search of cover: PMCs in Iraq", *British American Security Information Council*. Dostupno na URL <http://www.basicint.org/pubs/Papers/pmcs0603.pdf>.

- Kramer, Daniel (2007.) "Does History Repeat Itself? A Comparative Analysis of Private Military Entities". U: Jäger, Thomas - Gerhard Kümmel (ur.): *Private Military and Security Companies*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 23-36.
- Hulse, Carl (2004.) "The Reach of War: The Reconstruction; Senate Rejects Harder Penalties on Companies, and Ban on Private Interrogators", *The New York Times*. Dostupno na URL <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9D0DEFD61F30F934A25755C0A9629C8B63>
- Maloney, Sean (2005.) *Enduring the Freedom*. Washington, D.C.: Potomac Books.
- Maninger, Stephan (2007.) "Soldies of Misfortune: Is the Demise of National Armed Forces a Core Contributing Factor in the Rise of Private Security Companies". U: Jäger, Thomas - Gerhard Kümmel (ur.): *Private Military and Security Companies*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 69-86.
- Merle, Renae (2006.) "Census Counts 100,000 Contractors in Iraq", *The Washington Post*. Dostupno na URL <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/12/04/AR2006120401311.html>.
- Ortiz, Carlos (2007.) "Overseas Trade in Early Modernity and the Emergence of Embryonic Private Military Companies". U: Jäger, Thomas - Gerhard Kümmel (ur.): *Private Military and Security Companies*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 11-22.
- Ortiz, Carlos (2007.) "The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility". U: Jäger, Thomas - Gerhard Kümmel (ur.): *Private Military and Security Companies*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 55-68.
- Scahill, Jeremy (2007.) *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*. London: Serpent's Tail.
- Schreier, Fred i Marina Caparini (2005.) "Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies", Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). Dostupno na URL http://www.smallarmssurvey.org/files/portal/issueareas/security/security_pdf/2005_Schreier_Caparini.pdf.
- Richards, Anna i Henry Smith (2007.) "Addressing the role of private security companies within security sector reform programmes" SAFERWORLD. Dostupno na URL http://www.ssronline.org/jofssm/issues/jofssm_0501_richards&smith.pdf?CFID=484849&CFTOKEN=17834395.
- Rumsfeld, Donald (2005.) "The Future of Iraq", predavanje na Johns Hopkins Paul H. Nitze of Advanced international Studies, U.S. Department of Defense. Dostupno na URL.
- Special Inspector General for Iraqi Reconstruction - SIGIR (2008.) "Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress" January 2008. Dostupno na URL <http://www.sigir.mil/reports/quarterlyreports/Jan08/Default.aspx>.
- Singer, Peter (2003.) *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca, NY: Cornell University.

Tatalović, Siniša (2007.) "Rat i novi sigurnosni izazovi". *Međunarodne studije* 07(1): 5-23.

Vukadinović, Radovan (2004.) *Međunarodni politički odnosi*. Zagreb: Politička kultura.

Vujić, Jure "Postmoderna geopolitika", CPI. Dostupno na URL <http://www.cpi.hr/download/links/hr/8158.pdf>

Yeoman, Berry (2003.) "Soldiers of Good Fortune" Mother Jones. Dostupno na URL http://www.motherjones.com/news/feature/2003/05/ma_365_01.html.

Weiner, Allen (2005.) "Law, just war, and the international fight against terrorism: Is it war?" CDDRL Working Papers. Dostupno na URL http://iis-db.stanford.edu/pubs/20962/Weiner_sep05.pdf.

PHENOMENON OF THE "PRIVATE MILITARY COMPANIES": INEVITABLE COMPONENT IN 21-CENTURY CONFLICTS

Robert Mikac

Summary

What is common to security of Afghanistan President, building jail complex in Guantanamo bay, collection of inquiry data in Iraq, destruction of crops in Columbia and managing with informatics and communication systems to prevent attacks on USA? By coordination with national forces all mentioned tasks are independently conducted by private military organizations.

Keywords: private military companies, security sector reform, new security concepts, asymmetrical warfare, building concept of total forces.